

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2022.3/06>

Бугера О.І.

Національний транспортний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено сутність забезпечення безпеки туристичної діяльності в умовах цифровізації та розроблено відповідні пропозиції щодо удосконалення законодавства з цього питання. Наголошено, що безпека в галузі туризму – це сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень вживають заходів, спрямованих, зокрема, на: забезпечення особистої безпеки туристів, збереженість їх майна, незавдання шкоди довкіллю; інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування; заборонення використання туризму з метою незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян. Доведено, що запобігання злочинності у сфері туризму з кримінологічної точки зору доцільно розглядати як важливу складову забезпечення безпеки туристичної діяльності. Насамперед, це стосується забезпечення безпеки туристів шляхом підвищення безпеки і якості туристичних послуг з використанням можливостей цифровізації. Зокрема, світова практика свідчить про доцільність використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення безпеки туристів безпосередньо під час подорожей. Шляхами практичного використання інформаційно-комунікаційних технологій з цього питання є картографування кримінологічної інформації та QR-кодування. Встановлено, що подальший розвиток туристичної галузі може бути ускладнений без подальшого підвищення рівня безпеки туристів в умовах цифровізації, і зокрема, забезпечення їх можливістю отримання необхідної інформації з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо забезпечення власної безпеки при плануванні індивідуальних подорожей та ін. Для удосконалення законодавчого забезпечення туристичної діяльності доцільним є розроблення та прийняття Концепції забезпечення безпеки туризму в умовах цифровізації.

Ключові слова: туризм, туристи, безпека, цифровізація, законодавство.

Постановка проблеми. Сфера туризму є вагомим складником соціальної стратегії держави, спрямованої на формування освітнього та культурного рівня життя населення, а також забезпечення відновлення життєвих сил людини та раціонального використання вільного часу. Туризм нині є одним із найбільш динамічно розвиваючих напрямів у міжнародній торгівлі послугами. Майже всі країни входять у міжнародний туристичний ринок, але розподіл туристичних потоків проходить нерівномірно в зв'язку з різним рівнем соціально-економічного розвитку країн і, як наслідок цього, різним рівнем безпеки туризму.

Розвитку туризму сприяють різні фактори. До них можна віднести конкуренцію, інформаційні технології, авіаперевезення, туроператорські послуги, політичні і соціальні обставини в країні, а також загалом підвищення рівня безпеки [1, с. 11].

При цьому на тлі стрімкого зростання числа подорожей громадян, зростання ролі та значення туризму збільшується кількість внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці, які стають все більш руйнівними та менш передбачуваними. Небезпека природного та техногенного характеру, включаючи надзвичайні екологічні ситуації, безперервно супроводжує туристів під час їх

подорожей. Сфера туризму України, як і світова система туризму в цілому, все частіше стає об'єктом зазіхань з боку національної і міжнародної організованої злочинності, в тому числі з метою розкрадання майна туристів, вчинення насильницьких дій щодо їх, здійснення терористичної та екстремістської діяльності [2, с. 162]. Тому актуальним є питання забезпечення рівня необхідної безпеки туристичної діяльності з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти безпеки туризму та окремі питання запобігання злочинності у сфері туристичного бізнесу розглядаються у працях таких вчених, як: Р. Т. Алоян, С. М. Алфьоров, А. В. Андрушко, В. І. Гостюк, І. А. Нестерова, С. П. Фокін, Н. В. Чорненька та ін. Однак, підвищення рівня використання інформаційних технологій в різних сферах економіки, збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності в галузі туристичної діяльності та власне туристів, потребує подальших криминологічних досліджень щодо забезпечення безпеки туризму в умовах цифровізації.

Метою статті є криминологічні дослідження сутності забезпечення безпеки туристичної діяльності в умовах цифровізації та розроблення відповідних пропозицій щодо удосконалення законодавства з цього питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 13 Закону України «Про туризм» безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень вживають заходів, спрямованих, зокрема, на: забезпечення особистої безпеки туристів, збереження їх майна, незавдання шкоди довкіллю; інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування; заборонення використання туризму з метою незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян. З метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності, здійснюючи відповідний вид діяльності, зобов'язані: інформувати туристів про можливі небезпеки під час подорожі, необхідність виконання загальнообов'язкових вимог та запобіжних чи попереджувальних заходів (медичних щеплень тощо); створювати безпечні умови в міс-

цях надання туристичних послуг, забезпечувати належне облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій тощо [3].

Відмінною особливістю туристичного бізнесу в умовах цифровізації є особлива важливість інформаційної складової, велика кількість і різноманітність інформаційних потоків, що супроводжуються необхідністю постійної актуалізації, високою швидкістю обмінних інформаційних операцій між усіма суб'єктами бізнесу. Інформаційні взаємозв'язки існують між усіма учасниками туристичного ринку. Особливе місце займає інформація, призначена для кінцевих користувачів (туристів), так як саме цей компонент інформаційного супроводу туристичної діяльності відіграє ключову роль при визначенні туристичної привабливості і виборі туристів. При цьому використання інформаційних технологій підвищує безпеку і якість туристичних послуг, так як організація, управління і контроль за авіаперебезеннями реалізуються за допомогою електронних систем, що допомагають спланувати маршрут і розклад, здійснювати контроль і аналіз проходження польотів, управляти персоналом [4].

Слід звернути увагу і на новий тренд у розвитку індустрії туризму – Smart-туризм. Напрямок Smart-туризму містить планування туризму на території, впровадження технологій у туристичні враження та надання послуг, ефективне управління ресурсами та здатність реагувати на потреби та особливості поведінки туристів. Smart-туризм є інноваційним простором, забезпеченим передовими технологіями, який є доступним для всіх бажаючих. Він об'єктивно сприяє сталому розвитку території, спрощує взаємодію та інтеграцію середовища та туриста, підвищує якість послуг під час відвідування тієї чи іншої дестинації. Технології Smart-туризму включають: Інтернет; соціальні мережі; мобільний зв'язок; глобальні дистрибутивні системи; програмне забезпечення інфраструктури туризму; Інтернет маркетинг; розумні технології у туризмі (Інтернет речей, смарт-карти, нейро-маркетинг, цифрові сервіси, геолокація) [5].

Однак з підвищенням рівня цифровізації туристичної діяльності також збільшуються ризики збільшення кількості кримінальних правопорушень у цій сфері. На думку І. А. Нестерової, злочинність у сфері туристичного бізнесу може бути пов'язана з кримінально караними діяннями, що стосуються як процесу надання туристичних послуг, так і встановленого порядку ведення туристичного бізнесу. Внаслідок вчинення відпо-

відних діянь шкода може заподіюватись як туристам (здебільшого), так і суб'єктам туристичної діяльності (туроператорам, турагентам тощо), страховим компаніям, а також державі (наприклад, в разі ухилення суб'єктом туристичної діяльності від сплати податків). Таким чином, злочинність у сфері туристичного бізнесу – негативне соціальне явище, що представляє собою сукупність суспільно небезпечних кримінально караних діянь корисливої спрямованості, які посягають на відносини, пов'язані з наданням туристичних послуг та із встановленим порядком ведення туристичного бізнесу [6, с. 314, 316]. Запобігання злочинності у сфері туристичного бізнесу – це багаторівнева система державних та громадських заходів, спрямованих на усунення або нейтралізацію причин та умов указаної злочинності на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях [7, с. 162].

При цьому запобігання злочинності у сфері туризму з кримінологічної точки зору доцільно також розглядати як важливу складову забезпечення безпеки туристичної діяльності. Насамперед, це стосується забезпечення безпеки туристів шляхом підвищення безпеки і якості туристичних послуг з використанням можливостей цифровізації. Зокрема, світова практика свідчить про доцільність використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення безпеки туристів безпосередньо під час подорожей. Одним з прикладів практичного використання інформаційно-комунікаційних технологій з цього питання є картографування кримінологічної інформації.

Для картографування кримінологічної інформації з подальшим її розміщенням в мережі Інтернет використовується геоінформаційна система – сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аеро-зображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). Також, під геоінформаційною системою розуміють систему управління просторовими даними та асоційованими з ними атрибутами. Тобто, це комп'ютерна система, що забезпечує можливість використання, збереження, редагування, аналізу та відображення географічних даних [8].

Необхідно зазначити, що картографування кримінологічної інформації є поширеною практикою в багатьох країнах. Суттєвий практичний досвід з цього питання, зокрема, напрацьований у США. Так, балтіморська компанія SpotCrime.

com безпосередньо займається картографуванням інформації про злочини, які пов'язані з нападами, крадіжками, незаконним використанням зброї, вандалізмом та ін. Інформація має відкритий характер та базується на даних, що надаються відповідними правоохоронними органами та надходять із засобів масової інформації. Будь-хто може отримати доступ до цих карт і мати можливість зареєструватися для отримання безкоштовних попереджень про злочини. У 2012 році SpotCrime.com запровадила власну службу підтримки інформування щодо вчинених злочинів – Crimetip.us, яка дозволяє користувачам анонімно повідомляти інформацію про злочини безпосередньо у місцевості, де вони проживають [9]. Фактично SpotCrime – це агрегатор даних про злочини. Інформація про злочини наноситься на карти Google та надсилаються відповідні сповіщення через електронну пошту, Facebook, Twitter, SMS, RSS та безліч інших платформ. Тобто мета діяльності SpotCrime – надати громадськості найточнішу та своєчасну геокодовану інформацію про злочини [10]. Важливим є використання можливостей інтернет-картографування кримінологічної інформації для забезпечення безпеки туристів. Інформація що надходить у вигляді різноманітних повідомлень про стан злочинності у визначених районах суттєво підвищує обізнаність туристів при плануванні індивідуальних подорожей.

Йще одним напрямом використання можливостей цифровізації для підвищення рівня безпеки туристів є QR-кодування. Загалом технологія QR-коду – матричного коду (двовимірного штрих-коду), розроблена і представлена японською компанією «Denso-Wave» у 1994 році. Основна перевага QR-кодування – це легке розпізнавання сканувальним обладнанням (у тому числі й фотокамерою мобільного телефону). QR-коди найрозповсюдженіші в Японії. В цій країні штрих-коди користувалися такою великою популярністю, що обсяг інформації, зашифрованої в коді, швидко перестав влаштовувати індустрію. Були розпочаті дослідження з новими способами кодування невеликих обсягів інформації в графічному зображенні. QR-код також поширений у країнах Азії, Китаї та поступово розвивається в Європі та Північній Америці. Найбільше визнання він отримав серед користувачів мобільного зв'язку – встановивши програму-розпізнавач, абонент може ментально заносити в свій телефон текстову інформацію, додавати контакти в адресну книгу, переходити по web-посиланнях, відправляти SMS-повідомлення тощо. Загалом QR-коди

застосовуються також для пошуку інформації, обміну контактами, авторизації та реєстрації в сервісах, для підключення до WiFi в публічних місцях, тобто для будь-яких дій, що мають на увазі інтерактив з власником смартфона [11].

Для підвищення рівня безпеки туристів найбільш поширеними є такі шляхи використання QR-кодів: розміщення QR-кодів безпосередньо в салоні транспортного засобу у тому числі в таксі, громадському транспорті – при скануванні QR-коду можливим є отримання інформації щодо прізвища водія, реєстраційного номера транспортного засобу для передачі інформації, в разі потреби, до правоохоронних органів; розміщення QR-кодів на туристичних маршрутах у так званих «поліцейських боксах» – сканування QR-кодів дозволяє мати інформацію щодо схеми туристичного маршруту, необхідності дотримання умов безпеки, адреси поліцейських відділків та ін. [12].

Отже, сфера туризму є тим видом бізнесу, який найбільше відчуває на собі вплив глобальної цифровізації і є тією ланкою, яка доводить її тренди до кінцевого споживача і водночас виконує функцію навчання споживача щодо користування продуктами цифровізації та налагодження цифрової комунікації. Цифрову (діджитал) комунікацію можна трактувати як онлайн-діалог між учасниками бізнес-процесу в соціально-економічній системі, які до певного моменту не знали про існування одне одного. Тож бізнес-структурі потрібно фокусуватися на автоматизації процесів за результатами використання цифрових технологій і бути націленою на цифровізацію всіх процесів та моделей ведення бізнесу, зокрема туристичного. Головне завдання цифрових комунікацій полягає в розвитку середовища цифрової трансформації та налагодженні інфраструктури між

зацікавленими учасниками бізнес-середовища туризму, вимагає зміщення акцентів на споживачів і підвищення гнучкості центрів опрацювання даних, які повинні підтримувати споживачів [13].

Цифрова трансформація в туристичній галузі повністю змінює спосіб сприйняття людьми інформації та послуг. Завдяки розвитку Інтернету та розробці програмного забезпечення для подорожей усунуто географічну проблему, дозволивши компаніям звертатися до своїх клієнтів через інформаційні системи. Безсумнівно, стрімко змінювані технології викликають незліченні тенденції, які постійно змінюються залежно від кожної категорії. Туристична сфера зазнає вплив цифрової трансформації більше, ніж будь-яка інша, оскільки пропонує не фізичний продукт, а послуги, на які суттєво впливає цифровий спосіб життя [14]. При цьому важливим є забезпечення безпеки туристів з використанням можливостей сучасних цифрових технологій.

Висновки. Досвід розвинених країн, які досягли позитивних результатів у цифровізації сфери туризму, показує, що для реалізації туристичного потенціалу країни та регіонів за сучасних умов необхідно сформувати і налагодити функціонування узагальненої цифрової платформи туристичної галузі [15]. При цьому подальший розвиток сфери туризму може бути ускладнений без подальшого підвищення рівня безпеки туристів в умовах цифровізації, і зокрема, забезпечення їх можливістю отримання необхідної інформації з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо забезпечення власної безпеки при плануванні індивідуальних подорожей та ін. Для удосконалення законодавчого забезпечення туристичної діяльності доцільним є розроблення та прийняття Концепції забезпечення безпеки туризму в умовах цифровізації.

Список літератури:

1. Фокін С. П. Безпека у туризмі як чинник сталого розвитку туризму. *Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції* (м. Луцьк, 9–10 жовтня 2014 р.) / за ред. В. Й. Лажніка. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. С. 11–13. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11077/1/Fokin%20S.%20P.pdf> (дата звернення: 22.09.2022).
2. Гостюк В. І. Проблеми правового регулювання безпеки туризму. *Європейські перспективи*. 2014. № 6. С. 162–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_6_27 (дата звернення: 22.09.2022).
3. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.09.2022).
4. Садова Н. В. Вплив цифровізації на розвиток туристичної індустрії. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7267> (дата звернення: 22.09.2022).
5. Козловський Є. В., Яцюк І. Стратегічні напрями розвитку світової туристичної галузі в умовах цифрової економіки. *Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції-фестивалю* (м. Київ, 19–20 травня 2022 р.). К.: Вид. центр КНУКіМ, 2022. 298 с. С. 230–233. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kozlovsky4.htm (дата звернення: 22.09.2022).

6. Нестерова І. А. Доцільність кримінологічного дослідження злочинності в сфері туристичного бізнесу. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 60. С. 307–317. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/60_2017/33.pdf. (дата звернення: 22.09.2022).
7. Андрушко А. В. Злочинність у сфері туристичного бізнесу: кримінологічна характеристика та запобігання: монографія / А. В. Андрушко, І. А. Нестерова. Ужгород: ТОВ «ІВА», 2016. 220 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12056/1/29.pdf> (дата звернення: 22.09.2022).
8. Геоінформаційна система. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Геоінформаційна_система/ (дата звернення: 22.09.2022).
9. SpotCrime.com. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/SpotCrime.com> (дата звернення: 22.09.2022).
10. SpotCrime. URL: <https://spotcrime.com/about> (дата звернення: 22.09.2022).
11. QR-код. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/QR> (дата звернення: 22.09.2022).
12. How Police Are Using QR Codes: Seven Diverse Use Cases. URL: <https://scanova.io/blog/how-police-use-qr-codes/> (дата звернення: 22.09.2022).
13. Баран Р. Я., Романчукевич М. Й. Підходи до поняття цифровізації підприємств туризму. *Сталий розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27–29 жовтня 2021 р.). Львів: ЛТЕУ, 2021. 202 с. С. 115–118. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/baran.htm (дата звернення: 22.09.2022).
14. Грабар М., Хижняк К. Цифрова трансформація туризму. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід*: матеріали XIV Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 9 жовтня 2020 р.). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 458 с. С. 94–97. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/grabar2.htm (дата звернення: 22.09.2022).
15. Карюк В. І. Вплив цифровізації економіки на розвиток регіонального туризму. *Регіональний туризм: сучасний стан та шляхи оптимізації*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 2 квітня 2021 р.). К.: КРОК, 2021. С.26–28. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/karjuk.htm (дата звернення: 22.09.2022).

Bugera O.I. ENSURING THE SAFETY OF TOURISM IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: A CRIMINOLOGICAL ASPECT

The article examines the essence of ensuring the safety of tourist activities in the conditions of digitalization and develops relevant proposals for improving the legislation on this issue. It is emphasized that security in the field of tourism is a set of factors that characterize the social, economic, legal and other conditions of ensuring the rights and legitimate interests of citizens, legal entities and the state in the field of tourism. State authorities and local self-government bodies, their officials, within the limits of their powers, take measures aimed, in particular, at: ensuring the personal safety of tourists, the preservation of their property, not harming the environment; informing the subjects of tourist activity about the threat to the safety of tourists in the country (place) of temporary stay; prohibition of the use of tourism for the purpose of illegal migration, sexual, labor and other types of exploitation of citizens. It has been proven that the prevention of crime in the field of tourism from a criminological point of view should be considered as an important component of ensuring the safety of tourist activities. First of all, this concerns ensuring the safety of tourists by improving the safety and quality of tourist services using the possibilities of digitalization. In particular, world practice shows the expediency of using modern information and communication technologies to ensure the safety of tourists directly during travel. In particular, the ways of practical use of information and communication technologies in this matter are the mapping of criminological information and QR-coding. It was established that the further development of the tourism industry can be complicated without further increasing the level of security of tourists in the conditions of digitalization, and in particular, ensuring their ability to obtain the necessary information using modern information and communication technologies. In order to improve the legislative provision of tourism activity, it is expedient to develop and adopt the Concept of ensuring the security of tourism in conditions of digitalization.

Key words: tourism, tourists, security, digitalization, legislation.